

JUSTITSMINISTERIET

Politi- og Strafferetsafdelingen

Dato: 3. november 2015
Kontor: Strafferetskontoret
Sagsbeh: Morten Holland Heide
Sagsnr.: 2015-731-0053
Dok.: 1761467

KOMMENTERET OVERSIGT

over

Høringssvar vedrørende udkast til forslag til lov om ændring af retsplejelov for Grønland (Videoafhøring af børn og unge i kriminalsager m.v.)

1. Høringen

Et udkast til lovforslag har været i høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Naalakkersuisut, Grønlands Landsret, Retten i Grønland, Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Politimesteren i Grønland, Kredsdommerforeningen, Grønlands Politiforening, Grønlandske Advokater, Forsvarerforeningen Illersuisut, KANUKOKA, Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Børnehuset Saaffik, MIO, Bedre Børneliv (MIBB) Meeqqat Inuunerissut, Det Sociale Ankenævn i Grønland, Børne & Unge Organisation, Nanu, NIISIP, NPK, IKIU, Kriminalforsorgen i Grønland og Dansk Psykologforening, Kreds Grønland.

Justitsministeriets bemærkninger til høringssvarene er angivet med kursiv.

2. Høringssvarene

2.1. Generelt

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Retten i Grønland, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Politimesteren i Grønland og **Kriminalforsorgen i Grønland** har ikke bemærkninger til lovforslaget.

KANUKOKA (De Grønlandske Kommuners Landsforening) har ikke indvendinger mod de foreslåede ændringer af den grønlandske retsplejelov. KANUKOKA bemærker, at ikke alle kommuner har haft mulighed for at behandle høringen på politisk niveau.

KANUKOKA har vedlagt en udtalelse fra Kommuneqarfik Sermersooq, der ser flere gode tiltag i lovforslaget, men – som følge af, at udtalelsen ikke har været behandlet på politisk niveau – bemærker, at udtalelsen ikke nødvendigvis er udtryk for kommunens officielle holdning, samt en udtalelse fra Qeqqata Kommunian, som ser frem til, at ændringerne bliver gennemført til gavn for børn og unge.

MIO (Børnetalsmanden) takker for muligheden for at være høringspart i forhold til dette lovgrundlag, der har stor betydning for børn og unges mulighed for at vidne under trygge rammer og begynde bearbejdningen af de oplevelser, de har haft.

Grønlandske Advokater bemærker vedrørende høringsprocessen, at så væsentlige ændringer i så fundamentale principper ikke bør ske i Grønland uden en mere udførlig lovforberedelse og høringsproces. Der skal ved vurderingen af lovforslaget ske en afvejning af hensynet til bevisumiddelbarhed og tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar over for hensynet til barnet/den unge samtidig med, at det skal sikres, at der opnås en sandfærdig forklaring og en uforbeholden og detaljeret forklaring. Det materiale, der danner grundlag for lovforslaget, er en dansk betænkning. De grønlandske forhold afviger i betydelig grad fra de forhold, som den danske betænkning må antages at tage udgangspunkt i. Der er geografiske, processuelle, sproglige, uddannelsesmæssige forskelle hos afhørende betjente og autoriserede forsvarere/advokater, organisatoriske, kulturelle, psykologiske og praktiske forskelle mellem Danmark og Grønland, der bør tages i betragtning, før man ikraftsætter regler i Grønland, som er en konsekvens af en dansk betænkning.

Grønlands Råd for Menneskerettigheder hilser forslaget velkommen. Forslaget ses at balancere hensynet til bevisumiddelbarheden i kriminalsager og den sigtedes/tiltaltes rettigheder over for hensynet til børn og perso-

ner med en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse i en meget vanskelig situation.

Grønlands Råd for Menneskerettigheder bemærker endvidere, at forslaget bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1554/2015 om videoafhøring af børn og unge i straffesager, og at Danmarks, og dermed også Grønlands, internationale forpligtelser på området er indgået i overvejelserne. Rådet opfordrer dog til, at man ved væsentlige ændringer i retsplejelov for Grønland forsøger at lave tillægsbetænkninger eller bruger en anden fremgangsmåde, hvorved personer med indsigt i grønlandske forhold kan bidrage til grundlaget for ændringerne, før lovforslaget er udformet.

Som det fremgår ovenfor, bygger lovforslaget på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1554/2015 om videoafhøring af børn og unge i straffesager. Den model, som Strafferetsplejeudvalget foreslår, og som Justitsministeriet kan tilslutte sig, er udtryk for en afvejning af hensynet til bevisumiddelbarhed og tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar over for hensynet til at beskytte barnet eller den unge og hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet eller den unge.

Disse grundlæggende hensyn gør sig også gældende i Grønland, og der er efter Justitsministeriets opfattelse ikke grundlag for en anderledes afvejning af hensynene i Grønland end i Danmark.

Det bemærkes i den forbindelse i øvrigt, at de gældende regler om videoafhøring af børn i retsplejelov for Grønland svarer til den danske retsplejelovs regler herom.

2.2. Anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen mv.

Naalakkersuisut finder det positivt, at reglerne om videoafhøring af børn opdateres, og særligt at børn under 15 år fremover også vil kunne blive videoafhørt. Naalakkersuisut finder det ligeledes positivt, at også unge i alderen 15-17 år og personer med alvorlige psykiske lidelser eller væsentlige funktionsnedsættelser kan blive videoafhørt, når særlige hensyn taler for det. Lovforslaget bidrager således til en bedre beskyttelse af børn og unge, hvorfor Naalakkersuisut bakker op om og bifalder ændringerne.

Naalakkersuisut anbefaler, at det overvejes, om personer med socialfaglig baggrund med fordel kan inddrages i forbindelse med politiets og anklagemyndighedens vurdering af, om der efter den foreslåede opsamlingsbe-

stemmelse bør foretages videoafhøring af personer, der er 15 år eller derover.

Grønlandske Advokater er stærkt betænkelig ved de foreslåede begrænsninger i forsvarets indflydelse i sager, hvor vidner ønskes videoafhørt. Det er således Grønlandske Advokaters holdning, at videoafhøringsordningens anvendelsesområde ikke bør udvides, og at det bør være hovedreglen, at vidnerne indkaldes til at afgive forklaring under kriminalsagen, hvis de er ældre/modne nok på det tidspunkt, hvor kriminalsagen finder sted, også selvom de måtte have afgivet forklaring ved videoafhøring på et tidligere tidspunkt. Der henvises i den forbindelse til princippet om bevisumiddelbarhed og retten til at modafhøre vidner.

MIO er glad for, at videoafhøringsordningens anvendelsesområde foreslås udvidet. Det vil have en positiv effekt – både i forhold til sagens gang og i forhold til barnets psyke – for en stor del af de børn, der oplever vold eller seksuelle overgreb i deres liv.

MIO påpeger dog, at aldersgrænsen for videoafhøring i andre nordiske lande, såsom Norge, Sverige og Finland, ligger mellem 15 og 16 år, hvilket bestemt er værd at tage til efterretning.

MIO anfører, at et barn ifølge FN's børnekonventions artikel 1 er enhver person under 18 år. Dette gør sig gældende i alle henseender, der vedrører børn. Børnekonventionen foreskriver i forlængelse af dette, at i alle foranstaltninger, der vedrører børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for social velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række (artikel 3, stk. 1). I forhold til de unge på 16-17 år mener MIO, at lovforslaget er for snævert med hensyn til mulighederne for videoafhøring. Det kan være meget traumatisk for en ung at skulle vidne (også selv om der ikke er den særlige kombination af forhold, som forslaget lægger op til), og MIO mener, at man ikke med rette med lovforslaget kan sige, at barnets tarv kommer i første række.

I forhold til personer under 18 år, der har en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, finder MIO det meget positivt, at der med forslaget gives mulighed for videoafhøring.

MIO er endvidere enig i, at alle børn under 15 år i sager om seksualforbrydelser altid bør kunne videoafhøres.

Det Sociale Ankenævn i Grønland anfører, at der altid bør kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år, hvis efterforskningen angår drab eller vold eller forsøg herpå mod en af barnets nærmeste, uanset om den mistænkte er en af barnets nærmeste, idet disse sager udgør en særligt stor belastning for barnet, især hvor den forurettede er en af barnets forældre eller nærmeste, som efter barnets opfattelse skulle have en beskyttende rolle over for barnet.

Som anført under pkt. 2.2.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger bør spørgsmålet om udvidelse af anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen efter Justitsministeriets opfattelse foretages med udgangspunkt i en afvejning af hensynet til bevisumiddelbarhed og tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar over for hensynet til at beskytte barnet eller den unge og hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra den pågældende.

Justitsministeriet finder efter en samlet afvejning af disse hensyn grundlag for at udvide anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen i overensstemmelse med den model, som Strafferetsplejeudvalget har foreslået. Efter ministeriets opfattelse bør udvidelsen af hensyn til det grundlæggende princip om bevisumiddelbarhed begrænses til tilfælde, hvor hensynet til at beskytte barnet eller den unge er særligt tungtvejende.

Det foreslås således, at der som noget nyt altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år i sager om seksualforbrydelser, incest eller vold inden for familien, jf. pkt. 2.2.2.1.3 og 2.2.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Herudover foreslås det som nævnt under pkt. 2.2.2.1.4 og 2.2.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at der indføres en opsamlingsbestemmelse, hvorefter øvrige børn og unge under 18 år efter en konkret vurdering kan videoafhøres.

Udgangspunktet vil være, at børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser, incest eller familievold samt unge i alderen 15-17 år skal afgive forklaring i retten. Der vil kun kunne foretages videoafhøring af sådanne børn og unge, hvis særlige omstændigheder taler herfor.

Om der foreligger sådanne særlige omstændigheder, bør efter Justitsministeriets opfattelse bero på en konkret vurdering af overtrædelsens art, omstændighederne ved forbrydelsen og barnets eller den unges personlige forhold, herunder alder samt psykiske udvikling og tilstand. Videoafhøring bør anvendes, hvis det på baggrund af denne konkrete vurdering må antages, at barnet eller den unge har særlige beskyttelsesbehov, som vil kunne imødekommes ved, at der foretages videoafhøring, der kan anvendes som bevis i retten, frem for at barnet eller den unge skal afhøres under hovedforhandlingen. Kriterierne for den konkrete vurdering er nærmere beskrevet under pkt. 2.2.2.1.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger og bemærkningerne til § 1, nr. 5 (forslag til § 340 a, stk. 1), for dels børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser, incest eller familievold, dels unge i alderen 15-17 år.

Der lægges således med lovforslaget op til, at der skal kunne foretages videoafhøring i tilfælde, hvor der efter disse kriterier kan siges at være et særligt tungtvejende hensyn til at beskytte barnet eller den unge.

Efter Justitsministeriets opfattelse er det foreslåede anvendelsesområde udtryk for den rette afvejning af de ovennævnte modsatrettede grundlæggende hensyn.

Politiets og anklagemyndighedens konkrete vurdering af, om der skal foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser, incest eller familievold eller unge i alderen 15-17 år, vil skulle foretages under inddragelse af såvel oplysningerne om den formodede forbrydelse som oplysningerne om barnets eller den unges personlige forhold, herunder eventuelle børnesagkyndige vurderinger eller øvrige oplysninger fra de sociale myndigheder mv.

Som det fremgår af pkt. 2.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger, er det ofte af meget væsentlig betydning for personer, der er blevet videoafhørt, at de kan regne med, at sagen dermed er afsluttet for deres vedkommende, da dette giver dem mulighed for at lægge hændelserne bag sig og giver bedre vilkår for en eventuel psykologisk behandling mv.

Justitsministeriet finder derfor, at børn og unge, der er blevet videoafhørt, ikke bør have pligt til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen. Dette bør gælde uanset den pågældendes alder på tidspunktet for hovedforhandlingen. Børn og unge, der er blevet videoafhørt, bør dog helt undtagelsesvis kunne pålægges at afgive vidneforklaring under hovedfor-

handlingen, hvis dette er af afgørende betydning for sagens afgørelse, og det ikke er tilstrækkeligt, at den pågældende genafhøres til video.

Lovforslaget er efter Justitsministeriets opfattelse i overensstemmelse med FN's børnekonvention.

2.3. Afklaring af om videoafhøringen kan anvendes som bevis og andre processuelle spørgsmål

MIO finder det positivt, at der i lovforslaget tages hensyn til, at personer, som er videoafhørt, ikke har pligt til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandling, medmindre det har afgørende betydning for sagens afgørelse. MIO anfører, at vi i dag ved, at børn lider stor overlast, når de skal vidne i retten i en straffesag. Børn går og spekulerer på, hvad retssagen bringer, og hvem de skal genfortælle deres oplevelser til. Ventetiden til retssagen og angsten for mødet med sin krænker er bare nogle af de ting, børn oplever som meget angstfremkaldende.

Grønlandske Advokater anfører, at den foreslåede frist på 4 uger for forsvarerens indsigelser om, at videoafhøringen ikke bør kunne anvendes som bevis, ikke bør være absolut. Det bemærkes i den forbindelse, at det i visse tilfælde er en autoriseret forsvarer (ikke-advokat), der giver møde som beskikket forsvarer under videoafhøringen. Den autoriserede forsvarer har muligvis på det tidspunkt modtaget et forsvarerpålæg og befinder sig tillige muligvis i en anden by end den tiltalte. Det kan ikke udelukkes, at sagen fortsættes, uden at den autoriserede forsvarer underrettes om efterfølgende tiltalerejsning, og uden at den autoriserede forsvarer modtager efterfølgende rapportmateriale, herunder eventuelt nyt materiale, der ellers ville have kunnet kvalificere til en indsigelse mod den foretagne videoafhøring eller begrunde en fornyet afhøring. Hertil kommer, at deltagelsen af den autoriserede forsvarer gør, at det ikke kan udelukkes, at forsvaret ikke varetages på samme niveau, som hvis det havde været en beskikket advokat, der deltog på dette tidlige stadie af sagen. Hertil kommer, at videoafhøringer typisk sker på et meget tidligt stadie af en kriminalsag, hvor alle bevisetemaer ikke nødvendigvis er afdækkede, hvorfor en afskæring af muligheden for at anfægte videoafhøringen ikke forekommer retssikkerhedsmæssigt betryggende.

Som det fremgår af pkt. 2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger, er det efter Justitsministeriets opfattelse af meget væsentlig betydning, at et barn eller en ung, der er blevet videoafhørt, hurtigt opnår klarhed over,

om den pågældende herefter er fritaget fra at skulle afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, så sagen er afsluttet for barnets eller den unges vedkommende. Dette giver den pågældende mulighed for at lægge hændelserne bag sig og giver bedre vilkår for en eventuel psykologisk behandling mv.

Det foreslås derfor, at der fastsættes en frist på 4 uger fra videoafhøringens foretagelse for den mistænkte eller forsvarerens indbringelse af spørgsmålet om anvendelse af videoafhøringen som bevis under hovedforhandlingen for retten.

Som det fremgår af pkt. 2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger, vil fristen ikke være absolut, idet retten vil kunne se bort fra en fristoverskridelse, der må anses for undskyldelig. Det vil f.eks. kunne komme på tale at se bort fra en fristoverskridelse, som skyldes, at der efter udløbet af fristen på fire uger er fremkommet nye oplysninger af betydning for adgangen til at anvende videoafhøringen som bevis.

Det bemærkes, at de indsigelser, som fristen vil gælde for, vedrører fremgangsmåden ved foretagelsen af videoafhøringen eller betingelserne for at foretage videoafhøring, hvor det afgørende er forholdene på tidspunktet for den første afhøring. Den foreslåede frist afskærer ikke tiltalte fra under hovedforhandlingen at gøre indsigelse mod bevisværdien af videoafhøringen. Det vil således i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse fortsat være overladt til den dømmende ret at afgøre, hvilken bevismæssig værdi den forklaring, der er fremkommet under videoafhøringen, bør tillægges.

Det bemærkes endvidere, at den foreslåede frist ikke berører adgangen til at anmode om genafhøring af barnet eller den unge, hvis forsvareren ønsker nye relevante spørgsmål stillet til barnet eller den unge.

2.4. Anbefalinger vedrørende gennemførelse af videoafhøring mv.

MIO er enig i, at videoafhøring af børn skal gennemføres hurtigst muligt. Børn, der skal afgive forklaring på video eller i retten, oplever stor nervøsitet og angst for, hvad der skal ske. En lang ventetid er med til at opbygge nervøsitet og kan i værste fald påvirke barnets forklaring eller skabe risiko for, at barnet trækker sin forklaring tilbage. Angst for repressalier, anbringelse eller trusler og manipulation, som barnet eller den unge kan være ud-

sat for (for at skjule overgreb og vold), er alt sammen med til at påvirke den pågældende.

MIO anfører endvidere, at der siden 2011 og frem til i år har været ét landsdækkende børnehus (Saaffik) med indrettet videoafhøringslokale, hvis ene opgave også var at udbrede kendskabet til videoafhøringslokaler i børnevenlige rammer. Der er stor forskel på disse lokaler i Grønland. Nogle steder findes særligt indrettede videoafhøringslokaler, andre steder ikke. Der er behov for særligt indrettede lokaler til dette i de grønlandske byer. Disse lokaler kunne eksempelvis placeres i familiecentre, der allerede findes i byerne og har uddannet personale, der kender til barnets tarv.

MIO anbefaler, at man sætter fokus på, hvordan videoafhøring i særligt indrettede lokaler implementeres i de grønlandske byer og bygder, samt om der alle steder findes særligt uddannede videoafhørere.

MIO rejser i øvrigt spørgsmål om, hvorvidt det er ansvarligt og etisk korrekt at overlade stillingtagen til spørgsmålet om vidnefritagelse til et stort barn.

Naalakkersuisut finder det vigtigt, at der er tilstrækkelige ressourcer til, at de personer, der skal gennemføre videoafhøringerne, kan blive uddannet til også at kunne videoafhøre ældre børn og personer med alvorlige psykiske lidelser mv. Personer, der skal videoafhøre, bør løbende kunne blive efteruddannet og kunne modtage supervision. Spørgsmålet er ifølge Naalakkersuisut endvidere, om det nuværende antal personer, der kan videoafhøre, er dækkende i forhold til den forventede forøgelse af antallet af videoafhøring. På den baggrund opfordrer Naalakkersuisut til, at det sikres, at der afsættes tilstrækkelige midler til, at ændringerne kan implementeres på bedste vis.

Domstolsstyrelsen vurderer, at lovforslaget vil have begrænsede økonomiske konsekvenser, der på det foreliggende grundlag vurderes at kunne afholdes inden for nuværende bevillingsmæssige ramme.

Det er et led i videoafhøringsordningen, at afhøringen foretages i egnede lokaler og af polititjenestemænd, der er særligt uddannede til at foretage videoafhøring af børn. Politiet er løbende opmærksomt på, at videoafhøring foretages i de efter de praktiske rammer bedst mulige lokaler, at videoafhørernes uddannelse har det fornødne indhold, og at det fornødne antal polititjenestemænd modtager uddannelsen.

Som det fremgår af pkt. 4 i lovforslagets almindelige bemærkninger, forventes forslaget om at udvide anvendelsesområdet for videoafhøring af børn at medføre, at væsentligt flere afhøringer vil skulle gennemføres som videoafhøringer. Dette vil være forbundet med merudgifter for politiet, idet videoafhøring er mere ressourcekrævende end almindelig afhøring. Det gælder særligt videoafhøringer, som skal foretages andre steder end i Nuuk, idet der kan være væsentlige udgifter til transport, overnatning, lokaler mv. forbundet med gennemførelse af disse afhøringer. Merudgifterne vil blive afholdt inden for politiets eksisterende rammer.

2.5. Udvidelse af Rådet for Grønlands Retsvæsen

Grønlands Råd for Menneskerettigheder tilslutter sig, at kredsdommerne bliver repræsenteret i Rådet for Grønlands Retsvæsen.

2.6. Andet

Grønlands Råd for Menneskerettigheder bemærker, at det forekommer yderst vigtigt, at alle relevante aktører i retsvæsenet koordinerer indsatsen lokalt for at undgå langsommelig sagsbehandling. Det bør tilstræbes, at sagsbehandlingstiden er så kort som mulig, eventuelt ved fastsættelse af nogle vejledende tidsfrister i lovgivningen eller på anden vis.

Rådet bemærker også, at det endnu er uklart, hvorvidt bisidderordningen i Grønland (retsplejelovens § 333) fungerer efter hensigten. Bisidderordningen må antages at være væsentlig i forbindelse med videoafhøringer af børn.

MIO er glad for at se, at børn under 15 år har mulighed for at få støtte fra en bisidder og en repræsentant fra kommunalbestyrelsen. Da personer under 18 år ifølge FN's børnekonventions artikel 1 er børn, mener MIO, at man bør overveje at give børn og unge under 18 år samme mulighed. Det samme gælder de hensyn, der kan tages til vidnet ved at holde retsmødet for lukkede døre, samt ved at tiltalte forlader retslokalet.

MIO anbefaler endvidere, at man vælger at sætte barnets tarv i første række (jf. FN's børnekonventions artikel 3) og helt beslutter, at børn under 15 år, særligt i sager om seksuelle overgreb eller voldsager, ikke skal vidne i retten, men i særligt indrettede lokaler.

Den grønlandske retsplejelovs regler om beskikkelse af bisidder (§ 333), dørlukning (§§ 114 og 115) og afhøring af et vidne uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 458) gælder også for børn og unge, der er 15 år eller derover.

Derimod gælder den grønlandske retsplejelovs § 155, stk. 3, 2. pkt., der giver retten mulighed for at tilkalde en repræsentant for kommunalbestyrelsen eller en anden egnet person til at yde bistand under afhøringen som vidne i retten, kun for børn under 15 år.

Der lægges ikke med lovforslaget op til ændringer af disse regler.

3. Lovforslaget

Lovforslaget svarer til det udkast til lovforslag, der har været i høring.

Der er dog foretaget visse mindre ændringer af lovteknisk karakter.